

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา สภาพต่าง ๆ ในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น การปกครอง ความเป็นอยู่ ตลอดจนการดำรงชีวิต เป็นต้น ซึ่งถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากการศึกษาทั้งสิ้น การศึกษาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นการศึกษาจึงควรจะได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และปรัชญาการศึกษาที่ว่า "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม"

การจักการศึกษาของไทยและหลักสูตรประถมศึกษาปี พ.ศ. 2503 ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก เพราะจากการวิเคราะห์หลักสูตรทั้งในคำนำจุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา และการนำไปใช้มีข้อบกพร่องหลายประการ¹ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พอจะประมวลได้ดังนี้

1. ความบกพร่องของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 จากการวิเคราะห์หลักสูตรพบว่าความมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้กว้างขวางไม่ได้ตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นไทย ลักษณะของกิจกรรมในการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลไม่มีระบุไว้ในหลักสูตร เวลาเรียนที่กำหนดไว้ในรอบปีน้อยที่สุดในกลุ่มประเทศเอเชียด้วยกัน นอกจากนี้ "จุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของแต่ละวิชาสูงส่งและสลับซับซ้อนไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่"²

¹กรมวิชาการ, รายงานการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2503. โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ. 2517, หน้า 42 - 50.

²กรมวิชาการ, "รายงานการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2503," วารสารการวิจัยทางการศึกษา 4(พฤษภาคม - สิงหาคม 2517):

2. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากการเปลี่ยนแปลงของประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแล้ว จะเห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาซึ่งตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะการฝึกฝนให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและระดับความรู้ ตลอดจนไม่สามารถจัดให้การศึกษาสนองความต้องการและความคาดหวังของทางราชการ ผู้เรียนและผู้ปกครอง¹ หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ระบบการศึกษาถูกโจมตีเป็นอย่างมาก "การศึกษาไม่ได้ปลูกฝังความสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชน² ทั้งยังมี "ลักษณะเป็นเผด็จการทางความคิด"³ และ "เป็นเครื่องมือทางการเมือง"⁴

3. ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี วิทยาการต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นและพัฒนาอย่างรวดเร็ว "ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านเครื่องจักร เครื่องกล และวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมาก เช่น ข้อเท็จจริงและกฎเกณฑ์หลายอย่างกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ซึ่งทำให้หน้าที่ของครูยุ่งยาก และซับซ้อนขึ้น

¹สมาคมอาจารย์อุดมศึกษาแห่งประเทศไทย, แนวทางการปฏิรูปการศึกษาสำหรับรัฐบาลในอนาคต, รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (โรงพิมพ์ยูไนเท็คโปรดักชั่น) หน้า 1 - 25.

²อนุช อภาภิรมย์, "การศึกษาเพื่อมวลชน," สมานมิตร 17, เรียบเรียงโดยคณะกรรมการนักเรียนส่วนภูมิภาคหลายวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรสัมพันธ์ , 2517), หน้า 162 - 192.

³เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, "การศึกษาไทยวันนี้กำลังซุกหุ้มนังคพีให้ตนเอง" การศึกษาเพื่อมวลชน, เรียบเรียงโดย สมาน เดือดวงษทัต และ เรืองไชย พุทธิสาร

⁴ดนักยุทธ การประชา, "การศึกษากับการเมือง," โกมฉาย 1(1 - 15 พฤศจิกายน 2518) : 21.

ในการติดตามความก้าวหน้าเหล่านั้น¹ แต่การเรียนการสอนยังคงผูกพันอยู่กับหนังสือแบบเรียนเพียงเล่มเดียวโดยครูเป็นผู้ย่นอธิบายอยู่หน้าชั้น

4. เสียงเรียกร้องจากสื่อมวลชน ภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประถมศึกษา พ.ศ. 2503 ว่า "ไม่ได้พัฒนาขึ้นมาบนพื้นฐานของความเป็นไทย"² เพราะ "ครูผู้สอนในชนบทผู้รู้สภาพและปัญหาในชนบทที่สุดนั้นไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร"³ ทำให้ "ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในโรงเรียนประชาบาล"⁴ "เนื้อหาสาระไม่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ในชีวิตจริง"⁵ หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 จึงทำให้ผลไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษา

นักการศึกษาเริ่มตื่นตัวที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรประถมศึกษา 2503 โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตร จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2512 ได้มีการประชุมพิจารณาข้อมูลที่ได้จากรายงานการวิจัยและสัมมนาเพื่อเตรียมการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร จนกระทั่งเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2513 กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรขึ้น คณะกรรมการชุดนี้ได้แต่งตั้ง

¹C. Edward Beeby, "Educational Aims and Content of Instruction," in Essays on World Education, ed. George Z.F. Bereday (New York : Oxford University Press, 1969), pp.180 - 194.

²บทนำ : ฝรั่งกับหลักสูตรไทย, " วิทยาศาสตร์ 14(เมษายน 2516) : 11.

³ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, "ใครจะรู้ก็เท่าเขา ครูชนบท," วิทยาศาสตร์ 13(15 พฤศจิกายน 2515) : 14 - 17.

⁴สถิต โชติกกรม, "ช่องว่างระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นจริงในโรงเรียนประชาบาล," วิทยาศาสตร์ 7(15 กุมภาพันธ์ 2516) : 30 - 32.

⁵สงวน พิศาตรัตน์, "การศึกษาเบ็ดเตล็ด ความหวังใหม่ของการศึกษา," วิทยาศาสตร์ 22 (8 มิถุนายน 2516) : 12.

คณะอนุกรรมการขึ้นอีก 2 คณะ ทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 กับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2503 ซึ่งได้พบว่ามีข้อบกพร่องมากมายเกินกว่าที่จะแก้ไขปรับปรุงเพียงเล็กน้อยได้ คณะอนุกรรมการทั้ง 2 คณะได้รวบรวมความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาศึกษาเป็นพื้นฐานในการกำหนด หลักการ จุดหมาย และโครงสร้างหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับใหม่

ปัญหาหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในการจัดการศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 คือ เนื้อหาสาระส่วนใหญ่มุ่งเน้นทางค่านิยม ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดลักษณะนิสัยที่เด็กสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การรู้จักปรับตัว การมีน้ำใจ การมีใจกว้างที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีสุขภาพที่สมบูรณ์ การมีบุคลิกที่ดี เป็นต้น ลักษณะนิสัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างพื้นฐานทางค่านิยม เพื่อให้เด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญและก้าวหน้า

ในหลักสูตรประถมศึกษาฉบับใหม่ ได้จัดเนื้อหาสาระดังกล่าวข้างต้นเข้าไปในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งประกอบด้วยประสบการณ์เกี่ยวกับ จริยศึกษา ศิลปศึกษา คณิตศาสตร์และนาฏศิลป์ พลศึกษา และกิจกรรมสร้างนิสัย ประสบการณ์เหล่านี้มิได้เป็นของใหม่ที่เริ่มมีขึ้นในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 แต่เป็นวิชาที่เคยมีอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษา 2503 ซึ่งแยกวิชาในระดับประถมศึกษาตอนต้นออกเป็น 6 วิชา ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา พละศึกษานามัย ศิลปศึกษา และในระดับประถมศึกษาตอนปลายแบ่งออกเป็น 8 วิชา ซึ่งมีวิชาเพิ่มขึ้นจากระดับประถมศึกษาตอนต้นอีก 2 วิชาคือ ภาษาอังกฤษและหัตถศึกษา หลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีเนื้อหาสาระวิชากระบวนการเรียนการสอนและจุดมุ่งหมาย เพื่อมุ่งพัฒนาหรือปลูกฝังพื้นฐานทางสังคมและลักษณะนิสัยต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนและนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระของหลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งแต่เดิมก็คือวิชาสุขศึกษา พละศึกษานามัย ศิลปศึกษา และจริยศึกษานั้น ก็มีว่ามีปัญหาในการสอนอยู่มาก

มานานแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นพิเศษที่จะศึกษาดูว่า เมื่อมารวมกันเป็นกลุ่ม
สร้างเสริมลักษณะนิสัยแล้ว ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปหรือจะเป็นปัญหาสืบเนื่องต่อไปอย่างไร

เมื่อได้กำหนดกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.
2521 แล้ว กรมวิชาการได้จัดทำแผนการสอนและคู่มือครูแล้วนำไปใช้กับโรงเรียนทดลอง
25 โรงเรียน ซึ่งแยกตามสังกัด, ภูมิภาคที่ตั้ง, ขนาดของโรงเรียน และสภาพชุมชนได้ดังนี้

1. แยกตามสังกัด ได้โรงเรียนกรมสามัญศึกษา 4 โรงเรียน องค์การบริหารส่วน
จังหวัด 13 โรงเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 โรงเรียน โรงเรียนราษฎร์ 4 โรงเรียน

2. แยกตามภูมิภาคที่ตั้ง ได้โรงเรียนในภาคเหนือที่เชียงใหม่ 5 โรงเรียน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อุบลราชธานี 5 โรงเรียน ภาคใต้ที่สงขลา 5 โรงเรียน ภาคกลางที่
นครปฐม 2 โรงเรียน สมุทรสาคร 1 โรงเรียน สุพรรณบุรี 2 โรงเรียน ชัยนาท 1 โรงเรียน และกรุงเทพมหานคร
มหานคร 4 โรงเรียน

3. แยกตามขนาดของโรงเรียน ได้โรงเรียนขนาดใหญ่ 4 โรงเรียน ขนาดกลาง
12 โรงเรียน และขนาดเล็ก 9 โรงเรียน

4. แยกตามสภาพชุมชน ได้โรงเรียนนอกเขตสุขาภิบาล 13 โรงเรียน ในตัว
อำเภอ 2 โรงเรียน ในตัวจังหวัด 6 โรงเรียน และในกรุงเทพมหานคร 4 โรงเรียน

เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรประถมศึกษา
โดยเฉพาะในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ผู้วิจัยเห็นว่าถ้าได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้จะเป็น
ประโยชน์ต่อหน่วยราชการที่รับผิดชอบเรื่องนี้เป็นอย่างมาก จึงได้พยายามหาข้อมูลและ
ดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบ และขอเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สรุปได้
ว่าเหตุผลและแรงจูงใจที่ทำให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเรื่องนี้มี 3 ประการดังนี้

1. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 ที่ใช้อยู่เดิม มีขอบกว้างอยู่มาก โดยเฉพาะในเรื่องการ
เรียนการสอน ไม่ได้เน้นในการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

2. กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย นับว่าเป็นหมวดที่มีความสำคัญมากต่อการ
ดำรงชีวิตในสังคม ดังจะเห็นได้ว่าตามหลักการจัดการศึกษาคตามแนวปฏิรูปการศึกษาที่ได้

กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรใหม่ในจำนวน 31 ข้อ นั้น มีจุดมุ่งหมายที่เน้นเกี่ยวกับการสร้างเสริมลักษณะนิสัยถึง 16 ข้อ

3. ผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการสอนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นมา 6 ปี ได้ศึกษาหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2503 เปรียบเทียบกับหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2521 แล้ว ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะติดตามผลการทดลองใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 นี้ และนำไปใช้ในโรงเรียนที่ผู้วิจัยทำการสอนอยู่อย่างจริงจังและให้สัมฤทธิ์ผลมากที่สุด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบสอบถามศึกษาความคาดหวังของครู คุรุใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยเฉพาะกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

2. เพื่อนำแบบสอบถามไปใช้กับครู คุรุใหญ่ และศึกษานิเทศก์ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

3. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของครู คุรุใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

สมมติฐานของการวิจัย

ความคาดหวังของครู คุรุใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยเฉพาะกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยไม่แตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

แบบสอบถามความคาดหวังที่ใช้ในการวิจัยมีความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในหลักสูตร กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ขอบเขตของการวิจัย

การเปรียบเทียบความคาดหวังของครู ใหญ่ และศึกษานิเทศก์ เปรียบเทียบโดยใช้แบบสอบถามเฉพาะในเรื่องกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ของหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนทดลองทั้ง 25 โรงเรียน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร วารสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรใหม่ ทางด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และการวัดผล
2. ศึกษาหลักสูตรใหม่ในด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และการวัดผล เพื่อสร้างแบบสอบถามศึกษาความคาดหวังของครู ใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ในสัมฤทธิ์ผลของเนื้อหาในหลักสูตร เฉพาะกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยวิธีหาค่าแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)
3. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูหนึ่งคน (One-to-one testing) เพื่อหาข้อบกพร่อง แลวนำมาแก้ไขปรับปรุง
4. นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้กับครู ใหญ่ และศึกษานิเทศก์ รวมจำนวน 10 คน (Small group testing) เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้ง
5. นำแบบสอบถามไปใช้กับครู 46 คน ครูใหญ่ 22 คน และศึกษานิเทศก์ 22 คน รวมจำนวน 90 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาที่ทดลองใช้หลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จำนวน 25 โรงเรียน (Field testing)
6. นำข้อมูลที่ได้อามาหาค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของทั้ง 3 กลุ่ม

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจมีข้อบกพร่องในการวิจัยข้อมูล เนื่องจากช่วงเวลาที่ตอบแบบสอบถามเป็นช่วงเวลาที่ได้ทดลองใช้หลักสูตรไปแล้ว ซึ่งทำให้ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามอาจไม่ตรงกับความจริงที่ถือการเท่าที่ควร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบคานการพัฒนาคหลักสูตรโดยเฉพาะศูนย์พัฒนาคหลักสูตรของกรมวิชาการ ในการปรับปรุงหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ให้มีประสิทธิภาคดียิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางแก่ครู คุรุใหญ่ ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารโรงเรียนในการนำหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เฉพาะกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยไปใช้
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้าและวิจัย เกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรในโอกาสต่อไป

คำจำกัดความ

ความคาดหวัง หมายถึง ความคิดเห็นในการใช้หลักสูตรหรือความรู้ดีส่วนตัว และความคาดหวังในผลของการใช้หลักสูตร ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดไว้เป็นช่วงคะแนน 1 ถึง 5 ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนตั้งแต่ 3 ขึ้นไป แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคาดหวังว่าหลักสูตรนี้มีประสิทธิภาคดี และถ้าผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนต่ำกว่าระดับปานกลาง แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังว่าหลักสูตรนี้ยังบกพร่อง สมควรได้รับการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอย่างยิ่ง

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ที่นำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไปทดลองใช้มีจำนวน 25 โรงเรียน ซึ่งทั้ง

25 โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้คัดเลือก ซึ่งเป็นโรงเรียนในจังหวัดต่อไปนี้คือ
 อุบลราชธานี สุพรรณบุรี สมุทรสาคร ชัยนาท นครปฐม กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และ
 สงขลา

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ห้องทดลองหลักสูตรใหม่
 ของโรงเรียนทดลองและทดลองการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในปีการ
 ศึกษา 2519 ที่ตอบแบบสอบถามรวมทั้งหมคว่าจำนวน 90 คน

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย หมายถึง หลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริม
 ลักษณะนิสัยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งระบุไว้ในหลักสูตร พุทธศักราช 2521
 ประกอบด้วยหมวดจริยศึกษา หมวดศิลปศึกษา หมวดดนตรีและนาฏศิลป์ และหมวดพลศึกษา
 ซึ่งในภาษาอังกฤษกรวมวิชาการใช้คำว่า "Character Education" หรือ
 "Characteristic Education"

การนำเอาหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำวัสดุหลักสูตรไปใช้สอนนักเรียน
 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย วัสดุดังกล่าวหมายถึงแผนการสอน
 คู่มือครู หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือถนัดว่า หนังสือเสริมประสบการณ์
 และอุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนการสอนทั้งหมด

ครู หมายถึง จำนวนครูที่สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ห้องทดลองของโรงเรียน
 ทดลอง สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 25 โรงเรียน ที่อยู่ในโครงการทดลองการใช้หลักสูตร
 ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีจำนวน 46 คน

ครูใหญ่ หมายถึง ครูใหญ่ 22 คน จาก 25 โรงเรียน ที่อยู่ในโครงการทดลองการ
 ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่มีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตร พุทธศักราช
 2521

ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบโรงเรียนเทศบาลทั้ง 25 โรงเรียน
จำนวน 19 คน รวมทั้งศึกษานิเทศก์ส่วนกลางอีก 3 คน รวมจำนวน 22 คน